

muza

1/2025 — 47

Liberec versus Jablonec

I/2025 — 47

Obsah vydání

2	Liberec versus Jablonec
3	Patroni našich měst
5	Hrdá sídla měst
7	Nádraží a „nádraží“
11	Impérium tramvají
13	Město bez hřbitova
17	Svět starých lázní
19	Rozhledna nad městem
23	Která přehrada je lepší?
25	Továrna na divadla, továrna na pošty
27	Které město je výš?

Liberec versus Jablonec

Lubor Lacina

Když píšete texty pro výstavu, musíte hodně krátit. Sestavíte povídání, vtělíte do něj všechno důležité, doplníte obrázky, uděláte korektury... a pak je vám řečeno, že je to moc dlouhé. Že takto to nikdo číst nebude. Radost nemáte, jenže je to pravda. Velké množství textů ve výstavě nefunguje. Muzejní expozice má ohromit exponáty, potěšit obrázky, nabídnout něco nového, má prostě zanechat dojem. Nemá být knížkou na zdech, nýbrž show, zážitkem, uměleckým dílem. Aby návštěvníka bavila a brzy se vrátil. Nebo aby si sám začal zjišťovat o daném tématu víc – koupil si knížku, zašel do „terénu“ nebo zabrouzдал po internetu.

S dlouhými texty to ve výstavě nejde. Něco jiného je sednout si s čajem ke knížce nebo s ní strávit příjemný večer či půlhodinku před usnutím. V muzeu, ve stoje a v omezeném čase dlouhé texty spíše odradí, a tak se pro výstavní účely musí co nejvíce krátit. Co ovšem se všemi těmi informacemi, které sdělit chceme a nemůžeme? Není škoda, aby zanikly ve „zkracovacím procesu“? Určitě je, a proto existují katalogy výstav. V nich se zájemce dozví víc, katalog si odnese jako vzpomínku nebo jím podaruje blízké. Ideální by proto bylo, kdyby katalogy vycházely ke každé výstavě. Jenže na to často nejsou prostředky, a tak spousta zajímavých expozic skončí s jejich odinstalováním. U nás to tak ale není.

My totiž máme Čtvrtletník Severočeského muzea v Liberci. Z původního pestrého spektra muzejních novinek se časopis vyvinul v monotematická čísla zaměřená na různé náměty. Má svoji přihrádku v rozpočtu, a tak se ví, že spolehlivě vždycky

vyjde. Navíc je šířen bezplatně, a každý návštěvník muzea si ho tak může odnést jako suvenýr. Bylo by tedy hříchem, nevyužít jej i jako katalog výstavy. A protože teď máme v muzeu výstavu „Liberec versus Jablonec“, připravili jsme pro vás i speciální jablonecko-liberecké vydání čtvrtletníku.

Ze dvou desítek témat prezentovaných na výstavě jich v tomto čísle najdete zhruba polovinu. Další jsme rozebírali už ve starších vydáních – v čísle 31 z roku 2019 to bylo téma nemocničních areálů, o tři roky později v čísle 35 jsme se věnovali tramvajovým pomníčkům a o další dva roky později jsme prezentovali vysloužilecké spolky a jablonecké turnery. Ke zbývajícím výstavním tématům se jistě vrátíme někdy v budoucnu. Zatím vám přejeme hezké čtení a budeme rádi, když se potkáme v našem muzeu. Třeba právě na výstavě „Liberec versus Jablonec“, která potrvá do magického data 25. 5. 2025.

Známe je dobře, patrony měst. Postavy, figury či sochy, které jsou synonymy našich domovů, symbolicky je chrání a prodávají suvenýrů na nich vydělávají „majlant“. New York má svoji Sochu Svobody, Paříž Marianne, Berlín Zlatého anděla, Řím má vlčici s Romulem a Remem, Praha Svatého Václava, v Riu de Janeiru bychom našli Krista Vykupitele, v Londýně admirála Nelsona a Varšavu chrání Zikmund III. Vasa. To všechno jsou metropole. Jenže co menší města? Co třeba Liberec a Jablonec nad Nisou?

Ty mají své ochránce také – Liberec rytíře Rolanda, Jablonec Sochu průmyslu a obchodu. Oba patroni jsou plastiky v nadživotní velikosti, umělecké díla, která ozdobila „svá“ města už v 19. století, aby pak prošla divokým 20. věkem, přežila dvě totality a několikrát se stěhovala, než byla po listopadu 1989 vrácena na čestná místa v centrech svých měst. Stala se i symboly výstavy „Liberec versus Jablonec“, tak se s nimi pojďme seznámit blíže!

Rytíře Rolanda zná každý Liberečan. Dlouhé roky shlíží na naše město ze špičky radniční věže a zejména mladší obyvatelé si ani nedovedou představit, že by tam nebyl. Roland se na nás z výšin dívá ráno, když jdeme do práce, odpoledne, když spěcháme za nákupy, nebo večer, když se procházíme po městě s drahou polovičkou či střídáme jeden noční podnik za druhým. Protože Roland sídlí na špici věže a věž je vysoká, vidíme ho z tisíců míst v Liberci. Pravda, někdy jen jako malou tečku v dálí, ale je tam. A chrání město a jeho obyvatele. Samozřejmě symbolicky, protože o svou pohodu a bezpečí se musíme zasadit hlavně sami. A někdy naopak musíme my „chránit svého ochránce“, když to potřebuje on.

Kovová plastika rytíře na špici radnice stála už v návrhu budovy. V německy hovořících zemích bylo vztyčování symbolického ochránce města obvyklé, a koneckonců architekt liberecké radnice byl inspirován radnicí vídeňskou, která má svého Rathausmanna na věži také. Liberecký Roland na město shlížel do padesátých let 20. století – viděl Liberec ve slavnostním, když jej navštívil

↑ Rytíř Roland pod lešením, 1952

císař František Josef I., na přelomu století, když rostl do velkoměstské krásy, v období chudoby za první světové války i při nástupu dvou totalit – nacistické v roce 1938 a komunistické o deset let později. Severočeští stalinisté nakonec Rolandovi jeho místo sebrali – v roce 1952 jej z věže snesli

↑ Jablonecký Starý trh před stavbou nové radnice, s kašnou a Sochou průmyslu a obchodu v levé části snímku, foto SOKA Jablonec nad Nisou, sbírka fotografií

a nahradili pěticípou hvězdou. Rytíř se přestěhoval do sbírek Severočeského muzea, kde je do dnes opečováván. Aktuálně je k vidění na výstavě „Liberec versus Jablonec“, trvale pak v historické expozici „Liberecké fragmenty“. Odkud se ale vzal Roland, který je dnes na radnici?

Ten je přesnou kopií svého historického předchůdce, kterou vytvořil sochař a restaurátor Jan Nikendey. Po listopadu 1989 věž radnice rychle opustila komunistická hvězda a na více než deset let ji nahradila plastika českého lva. Zároveň se ale připravoval návrat rytíře. A protože originál již byl v muzejních sbírkách, na radniční věž se roku 2005 vrátila právě Rolandova kopie.

V Jablonci nad Nisou měl ochránce trochu jinou životní cestu. A vlastně nikoli ochránce, jde přece o ochránkyni – Sochu průmyslu a obchodu, které si každý návštěvník města všimne na Mírovém náměstí u radnice. Byla sem umístěna v devadesátých letech 20. století, kdy se sem vlastně vrátila z dlouhého „exilu“.

Sochu průmyslu a obchodu vytvořil v roce 1870 kameník Leopold Zimmer z Krásné Lípy, aby uprostřed dnešního Mírového náměstí, tehdy ovšem zvaného Starý trh, zdobila kašnu. Plastika ženské postavy je obdařena atributy výroby, pracovitosti i spořivosti, a symbolizuje tak Jablonec jako moderní a rychle se rozvíjející město.

Když se v období první republiky chystala na náměstí stavba nové radnice, musela být socha přenesena jinam. Tehdy jen o pár ulic dál, k muzeu v dnešní Máchově ulici. Po druhé světové válce se však stěhovala znovu, tentokrát do parčíku při ulici Palackého směrem do Mšena. Sochu průmyslu tam každý den potkávaly tisíce lidí, a tak ji téměř každý vedl v patrnosti, i když nebyla oficiálně příliš prezentována. Když se ale po zániku socialismu vrátila na náměstí a dostala čestné místo na kamenném zábradlí po boku radničních schodů, vrátila se nejen do povědomí Jablonečanů, ale i mezi viditelné symboly města.

Jaký může být jasnější symbol města než jeho radnice? Budova, která míří do výše nebo se rozpíná do šířky? Komplex, kde se to hemží zaměstnanci i občany? Palác, v němž se prezentuje význam města a do kterého zamíří každá důležitá návštěva jako první? Radnice ukazuje velikost města, jeho bohatství, důležitost, sebevědomí... A když má navíc i vysokou věž, tak to už je jasné znamení, že návštěvník města je na tom pravém místě a rezident že je šťastlivec, když bydlí právě tady!

↑ Liberecké Staroměstské náměstí po stavbě nové a před demolicí staré radnice, 1893

Mohli bychom se domnívat, že radnici s věží má přece každé město, jenže to tak vůbec není! Spousta sídel, a to i značně velkých, má rozsáhlé komplexy úřadů a magistrátů, ale klasickou radnici s věží se pochlubit nemůže. Podívejme se třeba směrem na západ od Liberce. Až téměř do Chebu v žádném severočeském okresním městě dnes funkční radnici s pořádnou věží nenajdeme, snad s výjimkou České Lípy a Litoměřic, kde jde ale spíše o střešní vížky než o klasické věže. O to více bychom si měli hledět našich radnic v Liberci a Jablonci nad Nisou. A to dokonce vznikly v obou městech radnice hned dvě. A každá s věží.

V Liberci byli ve většině věcí rychlejší, město totiž rostlo už od středověku, zatímco Jablonec byl velmi dlouho jen horskou vesničkou s pár staveními. V Liberci proto už na začátku 17. století vznikla na hlavním rynku renesanční radnice v typicky severočeském stříhu – uprostřed náměstí, s osmibokou věží a mohutnou makovicí. Budova město reprezentovala až do sklonku 19. století, jenže pak už byl Liberec natolik velký a důležitý, že potřeboval radnici novou.

Proto v centru města povstala mezi roky 1888 a 1893 historizující radnice, jedna z nejkrásnějších v českých zemích. Když byla dostavěna, měl Liberec najednou radnice dvě a ty stály těsně vedle sebe. Jenže to bohužel znamenalo, že přišel o volnou plochu náměstí, takže stará radnice musela k zemi. Dnes si ji můžeme připomenout v dláždění náměstí, v němž najdeme vyznačený její obvod. Anebo se můžeme podívat na věž našeho muzea. Někdy se mezi Liberečany říká, že sem byla stará

radniční věž přenesena, ve skutečnosti jde ale o její kopii. Vyrostla tu, aby tak budova muzea, instituce pečující o staré hodnoty, připomínala dávné liberecké časy.

V Jablonci nad Nisou vznikla první radnice v letech 1867–1869, poté co Jablonec získal městský status. Radnice stála na druhém jabloneckém náměstí, tzv. Novém trhu, takže když v období první republiky začala na vedlejším Starém trhu růst ohromující funkcionalistická stavba nové radnice, nemusela být ta stará zbourána. A tak má Jablonec nad Nisou dvě radnice s věžemi dodnes, v té starší nyní sídlí městská knihovna. A spolu s kostelem na Horním náměstí tvoří jeho panorama dokonce tři věže nad sebou a není divu, že toto unikátní uspořádání město rádo otiskuje do svých propagačních materiálů.

Obě stávající radniční budovy v Liberci i Jablonci nad Nisou jsou od loňského roku zapsány na prestižním seznamu národních kulturních památek České republiky, obě jsou to nádherná architektonická díla a obě mají zpřístupněné věžní ochozy, na něž mohou v letní sezóně vystoupat turisté. A obě nabízejí výhledy, které jsou, a o to se snad nikdo nebude přít, nejkrásnější na celém světě!

- ↑ Stará radnice na Novém trhu v Jablonci nad Nisou, po roce 1900, foto SOKA Jablonec nad Nisou
- ↓ Nová radnice v Jablonci nad Nisou, před rokem 1965

Nádraží má téměř každé město, snad s výjimkou těch, která jsou příliš vysoko v horách, daleko od zdrojů nebo obklopená tolika překážkami, že by se tam dráha nedostala. Liberec s Jabloncem nádraží mají, ovšem ta jsou celou svou podstatou tak jiná, že jde možná o nejrozdílnější fenomény našich dvou měst.

↑ Autobusová stanoviště na Sokolovském náměstí v Liberci, 60. léta 20. století

Liberecké nádraží vzniklo už v roce 1859, kdy sem byla dovedena dráha z Pardubic, odkud se jezdilo do rakouského hlavního města Vídně. Zároveň byl Liberec vlakem propojen i se Žitavou, odkud se zase dalo pokračovat na Berlín. S nádražím se tedy Liberec stal jedním z nejdůležitějších měst v Čechách. Postupně přibývaly koleje v dalších směrech, takže se v roce 1875 začalo jezdit do Černous a Závidova, roku 1888 na Jablonec nad Nisou a v roce 1903 na Českou Lípou. Zejména dvě trati za německé hranice byly nesmírně důležité pro obchod i cestovní ruch – obyvatelé tehdejšího pohraničí totiž mluvili stejně jako sousedé v Německu, takže k nám od Berlína nebo od Drážďan hojně jezdili. Plánovalo se dokonce propojení německého a rakouského hlavní města vlakem přes

Frýdlant, z toho ale sešlo. O to víc se pak jezdilo a dodnes jezdí přes Žitavu a Hrádek nad Nisou.

Liberecké nádraží logicky nebylo na začátku tak velké, jako je dnes. Svůj současný rozsah získalo až v roce 1906, kdy se v Liberci konala obří výstava českých Němců, a dosavadní peróny by nestačily. Postavilo se proto takzvané ostrovní nástupiště, na které se pasažéři dostali pouze podchodem a na které 21. června 1906 přijel i císař František Josef I. Nádraží tehdy bylo zahaleno do luxusu, nástupiště byla ozdobena prapory a květinami a podchod, kterým i mocnář musel projít do nádražní haly, lemovaly zástupy severočeských osobností. Na ulici před nádražím pak císař vyslechl první projevy a ve dvorním kočáře, který mu byl přivezen z Vídně vlakem, se vydal do města – na radnici, na zámek, na výstaviště a na další místa. O císařské návštěvě v Liberci píšeme podrobněji v muzejním čtvrtletníku číslo 22 z roku 2016.

Vraťme se ale na nádraží. V roce 1906 tu vznikl unikát – v Liberci se k vlakům jako na jednom z velmi mála nádraží v České republice dostaneme jenom podchodem, nikoli z nádražní haly. Podobné to je i v Chrástavě a Hrádku nad Nisou, ovšem ve větších městech je takové uspořádání výjimečné. Liberec má prostě jedinečné nádraží!

Nyní se podíváme, jak to bylo s tratí směrem na Jablonec. Když se vyměřovala dráha z Liberce na Pardubice, soupeřilo se o to, jestli povede údolím Nisy a Kamenice, nebo dolů přes Hodkovice a Turnov. Druhá varianta zvítězila a Jablonec si musel na vlak počkat až do roku 1888. Ještě později se začalo jezdit do Tanvaldu a nakonec až do Kořenova, kde se trať setkala s německou dráhou

† Liberecké nádraží s ostrovním nástupištěm, po roce 1906

† Kolejiště hlavního nádraží v Jablonci nad Nisou, po roce 1888, foto SOKA Jablonec nad Nisou, sbírka fotografií

od Jelení Hory. Státní hranice totiž tehdy ležela hned o kousek dál, v údolí Jizery mezi Kořenovem a Harrachovem.

Propojení tratí v roce 1902 přineslo severním Čechám velký pokrok – ze sousedního Slezska se dalo po kolejích přivážet uhlí do zdejších továren, cestující nemuseli složitě a namáhavě objíždět hory přes východní Čechy nebo Lužici, turisté se vlakem dostali přímo do svých vysněných destinací a kraj celkově zbohatl a nabyl na důležitosti. Tehdejší Prusko, jehož bylo Slezsko součástí, navíc získalo svou nejvýše položenou železniční stanicí – Jakobsthal (dnes Jakuszyce) ležel v devíti stech metrech nadmořské výšky a z podhorského Petersbergu (Piechowice) k němu musel vlak vystoupat neuvěřitelných 500 výškových metrů. Koneckonců, i dnes jsou Jakuszyce nejvyšší vlakovou zastávkou v celé zemi, jen nyní leží v Polsku.

Ale teď zase zpátky. Jablonec nad Nisou tedy získal nádraží, ovšem pouze na lokální trati, takže na rychlík museli Jablonečané dojíždět do Liberce nebo do bližšího Rychnova u Jablonce nad Nisou. To tehdy popohnalo výstavbu tramvajové trati, která od roku 1900 vozila na rychlík nejen pasažéry, ale i zboží. Místní trať zůstala Jablonci až dodnes, když ale město ve druhé polovině 20. století posbíralo do své náruče všechna dnešní předměstí, ocitlo se v jeho katastru hned šest vlakových nádraží a zastávek. A pro srovnání – v Liberci se vlaky z hlavního nádraží rozjíždějí pěti směry a na katastru tam mají 12 zastávek, trochu paradoxně i Proseč nad Nisou, která sice patří k Jablonci, ale

její vlaková stanice leží pár metrů za hranicí katastru Liberce. Takhle složité to občas mezi našimi dvěma městy je.

Vlaková nádraží jsme si popsali a teď se ještě můžeme na skok zastavit u meziměstských autobusů. V obou městech se jejich stanoviště měnila a někdy i za dramatických okolností. V Liberci se po druhé světové válce vyjíždělo z parkoviště, které zbylo po nacisty zničené synagoze. Po nějaké době byla odjezdová stání přesunuta na Sokolovské náměstí, kde fungovala až do chvíle, kdy se zde propadla silnice, takže těžká vozidla by tu nadále čelila velkému riziku. Autobusové nádraží bylo proto, nejprve provizorně, přemístěno do dnešní lokality. Později chvíli fungovalo u České besedy na Rybníčku, to když se u nádraží budovala čtyřproudová silnice, aby se nakonec autobusy vrátily zpět na dnešní místo. Dlouhodobě se řeší odbavovací budova „autobusáku“, v letošním roce byla otevřena čekárna v prostorách tzv. Uranu.

Jablonec nad Nisou to měl trochu jednodušší, příběh zdejšího „gumáku“ ale také ještě nedospěl do konce. Po válce meziměstské autobusy jezdily z dnešního Dolního, tehdy Švermova náměstí. Odtud se poměrně rychle přestěhovaly na blízký Ovocný trh, kde autobusové nádraží funguje dodnes, a na „Švermáku“ zůstala pouze městská doprava. Aktuálně (ovšem již snad několik desetiletí) se řeší plány na výstavbu nového dopravního terminálu, kam by kromě městské hromadné a meziměstské autobusové dopravy zajížděla i jablonecko-liberecká tramvaj.

Liberec — Radnice

Také tramvajová doprava postavila Liberec a Jablonec nad Nisou ve své době do čela pokroku – když v roce 1897 městská železnice zacinkala v Liberci, byla teprve pátou v českých zemích. A dokonce třetí elektrickou – úplně nejstarší tramvaj v Brně, která fungovala od roku 1869, byla tažená koňmi, později jezdila na páru a teprve v roce 1900 byla převedena na elektriku. Druhá dráha, pražská, byla od roku 1875 také koňská a na elektřinu přešla definitivně až před tou libereckou. A ostravská začala fungovat sice tři roky před Libercem, ale na páře, a na proud přešla až čtyři roky po něm. Liberecká dráha byla po Teplicích (1895) druhá, která byla vybudována hned na začátku jako elektrická.

V roce spuštění byl v Liberci otevřen nejprve úsek od nádraží k Jezírku a ještě v téže roce protažen do Lidových sadů. Později, v roce 1899, se začalo jezdit po druhé trati do Rochlice, v roce 1904 do Růžodolu a v roce 1912 pak od nádraží do Horního Hanychova. A to ještě byly v roce 1906 nataženy na jedinou letní sezónu koleje z centra do míst dnešní školy v Husově ulici, protože tam tehdy

stála brána na obří výstavu „Německých Čech“ a tramvaj k ní vozila návštěvníky.

Jablonec nad Nisou dostal tramvaj tři roky po Liberci, v roce 1900, jako osmé město v českých zemích. Šlo to ovšem mimořádně rychle. V jediném kalendářním roce byla spuštěna téměř celá síť zahrnující tratě z Janova přes Jablonec do Rychnova, z Brandlu přes centrum na dnešní náměstí Boženy Němcové a také směrem do Rýnovic. V běžném provozu byla později síť rozšířena jen jednou, v roce 1904 o koleje do Jabloneckých Pasek. K tomu však tramvaj dokázala zajíždět i do řady továrních areálů, kde byly její vlečné vozy plněny zbožím a poté odváženy na nákladní vlak do Rychnova.

To je totiž naprosté specifikum jablonecké tramvajové dopravy. Protože město neleželo na hlavní železniční trati, ale potřebovalo vlak k exportu obrovského množství zboží, jezdily po Jablonci kromě běžných pasažérských souprav také zvláštní sestavy: první byl řazen osobní vůz pro lidi, druhý pak byl nákladní pro zboží. A to, co se v Jablonci vyrobilo, přejelo tramvají do Rychnova a odtud vlakem do světa. Jeden takový vůz můžeme najít u sklárny v Janově nad Nisou, kde jako zrestaurovaná památka slouží připomínce dávných tramvajových časů.

↑ Koňská doprava mezi Libercem a Jabloncem nad Nisou před zavedením moderních prostředků, před rokem 1900, foto SOKA Jablonec nad Nisou, sbírka fotografií

- ↑ Starokatolický kostel v Jablonci nad Nisou s tramvajovým vozem mířícím do Jabloneckých Pasek, po roce 1904, foto SOKA Jablonec nad Nisou, sbírka fotografií
- ↓ Jablonecká místní část Brandl s konečnou tramvajové linky, po roce 1900, foto SOKA Jablonec nad Nisou, sbírka fotografií

Velkolepý systém fungoval dlouho, ale nikoli navždy. Už za druhé světové války byl odstaven jablonecký provoz z centra do Brandlu, v padesátých letech 20. století ale naproti tomu vyrostla slavná meziměstská trať z Jablonce do Liberce. V období socialismu obě města postupně ukrajovala ze svých vnitřních systémů – v Liberci zanikla rochlisko-růžodolská dráha a zůstala jen ta páteřní, která jezdí do dneška, v Jablonci tramvaj roku 1965 zacinkala úplně naposledy. Nebyla ale jediná, už před ní byly odstaveny tramvajové provozy v řadě jiných měst: v Českých Budějovicích, Českém Těšíně, Jihlavě, Mariánských Lázních, Opavě a Teplicích.

Staré tramvajové časy v Jablonci i Liberci připomínají unikátní pomníčky. V Jablonci na ulici Kubálkova v centru, před hostincem v Kokoníně, u nádraží v Rychnově a naproti už zmíněné sklárny v Janově. Liberec nepřipomíná přímo zánik tramvajové dopravy, nýbrž zrušení unikátního úseku vedoucího do roku 1984 ulicemi Moskevská a Pražská. Dnes po něm v dláždění zbyly pouze koleje. A ve městě funguje také technické muzeum, kde liberecký Boveraclub vybudoval stálou tramvajovou expozici. Z té nám také zapůjčil několik pěkných exponátů na výstavu „Liberec versus Jablonec“.

Že nemůže existovat město bez hřbitova? Ale může! A víte, které to je? No přece Liberec! Samozřejmě si teď trochu hrajeme se slovíčky, naše město má hřbitovů hned několik, jenže takový ten klasický centrální městský hřbitov, který obvykle zabírá velkou plochu někde na kraji města a kde jsou na náhrobních deskách zachyceny stovky let jeho historie, takový hřbitov Liberec skutečně nemá. Má pouze urnový háj u krematoria a menší hřbitovy na předměstích. Jak je to ale možné?

† Ruiny hřbitova ve Starém Harcově, po roce 1945

† Starý jablonecký hřbitov v oblasti dnešního Horního náměstí, konec 19. století, foto SOKA Jablonec nad Nisou, sbírka fotografií

První hřbitov v Liberci vznikl, stejně jako skoro všude, kolem kostela, tehdy dřevěného, kousíček od hlavního rynku. Jak šel čas, město rostlo, kostel byl přebudován do kamene, a když byl hřbitov plný, byl nedaleko něj, při dnešním Malém náměstí, zřízen druhý. Problém byl načas vyřešen, jenže ne natrvalo. Přišel totiž nový věk, svět se posunul, města se zvětšila a hřbitovy uprostřed zastavby začaly být problematické z hlediska zdraví a hygieny. Proto byly i v Liberci oba staré hřbitovy zrušeny a byl založen nový – tehdy na kraji města, při dnešním Tržním náměstí. Postupně pak vyrostl až do jednoho z největších hřbitovů v kraji.

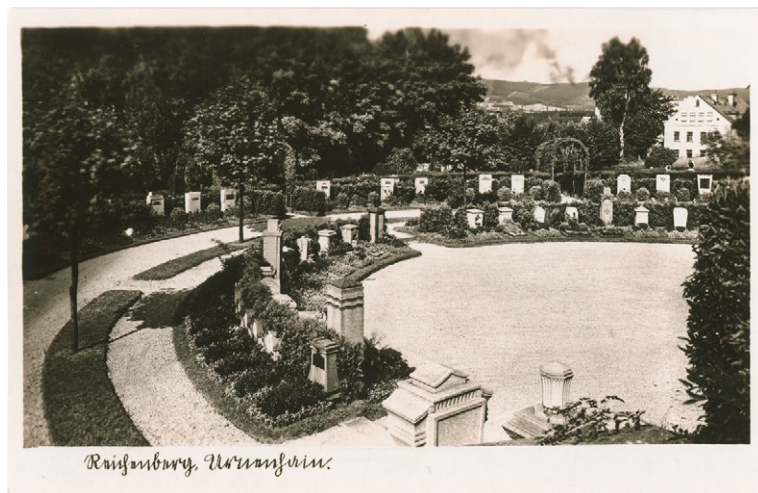
V roce 1916 bylo v Liberci dostavěno krematorium. Už jsme o něm psali v jednom ze starších čtvrtletníků, tak si teď jen připomeňme, že dva roky nesmělo být provozováno, protože to nedovolovaly rakousko-uherské a církevní předpisy. Kdo chtěl být zpopelněn, musel být převezen do Žitavy. V Liberci se ale místo zprovoznění krematoria dočkali nového, tzv. nouzového hřbitova v Ruprechticích, to když se na sklonku první světové války očekával velký nárůst úmrtnosti. K tomu naštěstí tak úplně nedošlo a nouzový prostor se změnil na čestný vojenský hřbitov. Vraťme se ale k městskému hřbitovu.

Na něm se pohřbívalo do padesátých let 20. století, pak jej však komunističtí mocipáni zrušili a na jeho místě nechali založit park. Bylo to barbarské rozhodnutí, bohužel ne ojedinělé – úplně stejně dopadly bývalé hřbitovy v Rochlici nebo v jabloneckém Mšeně. Nový hřbitov po zrušení toho starého v Liberci nevznikl, protože

už nebyl tolik zapotřebí. Ve druhé polovině 20. století byla již drtivá většina zemřelých pohřbívána žehem a kolem už dávno fungujícího libereckého krematoria se nacházel urnový háj. Navíc byly v mezidobí k Liberci připojeny dříve samostatné obce a ty si své hřbitovy zachovaly.

V Jablonci nad Nisou městský hřbitov existuje, zato zde však už nenajdeme hřbitov židovský. Ten stál v místech dnešního sídliště Šumava, a právě kvůli jeho výstavbě byl zrušen. Dochovalo se z něj jen několik málo náhrobků a soubor fotografií. Hřbitovy v našich dvou městech tedy dostaly poměrně hodně „zabrat“, což u míst posledního odpočinku není nic, na co bychom mohli být hrdí. Tak se alespoň starejme o ta místa, která nám ještě zbyla a na která si chodíme vzpomenout na své blízké. Určitě si to zaslouží!

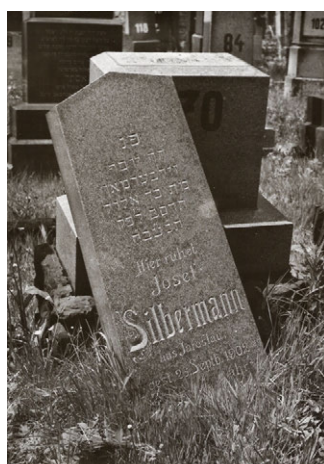

Jablonecký židovský hřbitov byl zřízen v roce 1882 a každodenním pietním způsobem fungoval do druhé světové války. Po vyhnání a vyvraždění židovských obyvatel Jablonce nacisty stál v místech dnešního jabloneckého sídliště Šumava ještě do roku 1968, kdy byl komunistickými orgány zrušen a zlikvidován. Bylo odstraněno více než 300 hrobů. Zpětně bylo nalezeno stopově malé množství původních náhrobků. Na místě hřbitova dnes stojí panelové domy při ulici Vysoká.

Minulostí je také jablonecká synagoga, postavená podle návrhu architekta Wilhelma Stiassnyho v tzv. maurském stylu. Vysvěcena byla 28. září 1892, ve stejném roce jako blízký evangelický kostel. Synagoga byla zničena nacisty během antisemitského pogromu v listopadu 1938, od roku 1993 ji na původním místě, vedle dnešního Muzea skla a bižuterie, připomíná unikátní pomník – kamenná struktura od výtvarníka Oldřicha Plívy, která zobrazuje trojúhelník vytvářející postupným pohybem symbol Magen David, tj. Davidovu hvězdu.

↑↑ Krematorium a urnový háj v Liberci, období první republiky

→ Náhrobky ze zrušeného židovského hřbitova v Jablonci nad Nisou, období socialismu, foto Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, sbírka fotografií

To, že máme v obou našich městech lázně, dnes považujeme tak nějak za samozřejmost. Učili jsme se v nich plavat, chodili do nich na masáže, dívali jsme se, jak po otevření modernějších bazénů chátraly, a s potěšením kvitovali, když se jedny změnily na výtvarnou galerii a druhé rozezněly uměleckými happeningy. Možná máme pocit, že taková budova stojí v každém městě. Jenže to tak není.

Historické lázně v takovém stříhu, jako mají naše dvě města, totiž najdeme málokde. U nás v regionu již jen v Novém Městě pod Smrkem, což je v tak malém sídle úplný unikát, a pak snad už jen v Žitavě, což už je ovšem v jiném státě. Lázeňská centra jako Libverda nebo Janské Lázně mají svoje koupele a procedury, zařízení typu městských lázní bychom ale kromě našich tří jizerských měst našli až daleko v Praze nebo v Ústí nad Labem. Dnes jsou moderní plavecké bazény nebo wellness areály víceméně standardem i v menších městech, ale za starých časů jsme se svými lázněmi opravdu patřili mezi veliké šťastlivce.

Liberecké lázně byly otevřeny v roce 1902, jablonecké o osm let později, oboje však byly pomyslně věnovány stejné osobnosti, rakousko-uherskému panovníkovi. Dokonce nesly i stejný název – Městské lázně císaře Františka Josefa I. Ty liberecké stihl císař i osobně navštívit, když v červnu 1906 přijel do Liberce na výstavu, v Jablonci tehdy ještě byla myšlenka stavby v plenkách. Když se ale pak jablonecké lázně v roce 1910 otvíraly, byly uvedeny jako připomínka 70. výročí císařova narození. Tak to bylo zvykem – jakmile se něco stavělo, otevřelo nebo byl pokládán základní kámen v roce s nulou na konci, zasvěcovalo se to jako „jubilejní stavba“ k výročí císařova narození (1830), když byla na konci osmička, připomínal se jeho nástup na trůn (1848). Koneckonců, když se podíváte na fasádu obnovených lázní v Liberci, můžete si tam v němčině přečíst, že stavba připomíná padesáté výročí panování Františka Josefa I.

Na začátku 20. století byly lázně něčím jako návštěvou budoucnosti. Je třeba si uvědomit, že

ještě krátce po druhé světové válce byla domácnost s vlastní koupelnou a toaletou něčím výjimečným a zhruba 40 % bytů mělo tekoucí vodu pouze na chodbě. A zkusme si to představit ještě o padesát let dříve – ve městech se prudce vyvíjel průmysl, takže byla začouzená od komínů z desítek fabrik a továrniček. Lidé pracovali u strojů ve špinavých dílnách a na očistu měli často jen studenou vodu. Veřejné lázně, které najednou za pár drobných nabízely teplou sprchu, ručník a mýdlo, se proto tehdy musely jevit jako naprosté zjevení. V lázních byl bazén pro plavání, brouzdaliště pro děti a neplavce, sauna, sprchy se směšováním studené a teplé vody, ozdravné koupele různého druhu nebo odpočívadla pod slunečními paprsky. Do lázní mohli chodit členové plaveckých spolků mimo letní sezónu, plavčíci se tu učili zachraňovat tonoucí, maséři poskytovali odborné procedury, které předepisovali lékaři. Lázně měly zkrátka každému co nabídnout.

↑ Bazén starých lázní v Liberci, po roce 1902

Protože ale byly lázně před sto lety naprostou novinkou, museli být jejich uživatelé seznámeni s provozem. Každý, kdo tehdy přišel poprvé, dostal u vchodu brožurku s „návodem k použití“ a poučením, jak se v „tajemném“ areálu pohybovat. Využívaly se také noviny – moderní masmédiu typu televize nebo počítač neexistovala, takže se do novin dávaly inzeráty, co lázně právě nabízejí, jaká je návštěvnost ve všední dny a o víkendech, kdy bude odstávka kvůli nedostatku uhlí nebo kdy je možné využít slevu na vstupném.

Lázně v našich dvou městech takto fungovaly spolehlivě nejen za Rakousko-Uherska a v období první republiky, nýbrž i za socialismu. Všechny starší generace Liberečanů a Jablonečanů se zde učily plavat, chodily do sauny nebo na masáže po práci v jabloneckých sklárnách nebo libereckých textilkách. V osmdesátých letech však Jablonec nad Nisou i Liberec postavily nové plavecké bazény a starým lázním počaly těžké časy. Chvilku ještě částečně fungovaly, jenže po roce 1989 začaly chátrat, až se z nich staly ruiny, nad kterými visel strašák demolice.

Pak v Liberci přišli s nápadem na výtvarnou galerii. Dnes je budova lázní už přes deset let opět v provozu jako sídlo múz a město se jí právem chlubí. Jablonec je proti Liberci pozadu, dřívější secesní skvost chátrá a skoro padá na hlavu. Snad se ale schyluje ke šťastnému konci a něco se začíná dít. Přípravuje se publikace o slavné historii zdejších lázní, probírají se náměty, jak budovu do budoucna využít, a pošilhává se po možnosti vrátit do ní léčebné procedury. Pokud se to podaří, může Jablonec zase získat lázeňský lesk a octnout se na špici regionu. Tak mu v tom držíme palce!

- ↑ Městské lázně císaře Františka Josefa I. v Liberci, po roce 1902
- ↑ Městské lázně císaře Františka Josefa I. v Jablonci nad Nisou, po roce 1910, foto SOkA Jablonec nad Nisou, sbírka fotografií

Když mají někde nad městem kopec, dá se očekávat, že tam jednoho dne postaví rozhlednu. A k ní chatu s restaurací. To, aby měli lidé kam chodit na výlet, nadýchat se čerstvého vzduchu nebo blýsknout se před návštěvami, jaké je to u nich skvělé. Chata musí být relativně dostupná a ne moc daleko, aby se tam dalo z města dojet a vrátit se během jednoho dne. A rozhledna musí být vyšší než okolní stromy, aby byl výhled co nejkrásnější. Pak se lidé hemží, peníze se hrnou a místo získává slávu.

Do českých zemí tento typ staveb pronikl spolu s turistikou v druhé půlce 19. století. Na kopcích byly klučeny lesy, budovány cesty a na vrcholech se zdvihaly nejdříve dřevěné rozhledničky a po nich mohutné kamenné věže s přílehlými hostinci. Zejména v německy mluvícím pohraničí to máme „co město, to chata s rozhlednou“, jako například Most – Hněvín. Teplice – Doubravská hora. Ústí nad Labem – Větruše. Děčín – Pastýřská stěna. Česká Lípa – Špičák. Rumburk – Dymník. Varnsdorf – Hrádek. A další a další.

U Jablonce nad Nisou a Liberce je to trochu složitější. Ne, že by u nás rozhledny nevznikaly, právě naopak – jak jsou obě města usazena v horách, objevila se postupně nějaká vyhlídka a hospůdka v každém směru. Až natolik, že zejména Jablonec lze bez uzardění označit jako hlavní město rozhleden. V rámci České republiky zcela jednoznačně, pravděpodobně i ve střední Evropě a dost možná na celém kontinentu.

Začneme ale v Liberci. Tady je místem dalekých rozhledů bez diskuse Ještěd. Dominantní byl vždycky, s rozhlednou i bez ní, takže hluboko v 19. století bylo jasné, že vzrůstající se turistika zamíří právě sem. Na kopci vznikla nejprve dřevěná rozhledna a turistická Rohanova chata. V létě 1906 pak byl na Ještědu položen základní kámen k mohutnému horskému hotelu, který byl otevřen v lednu 1907. Liberec střežil do roku 1963, kdy vyhořel, a tehdy se začalo směřovat ke slavnému Ještědu Karla Hubáčka. To už je ale na jiné povídání.

BRAMBERGWARTE BEI WIESENTHAL A. D. NEISSE

↑ Rozhledna Bramberk nad Lučany a Jabloncem nad Nisou, po roce 1912

- Habsburská, pozdější Liebiegova a dnešní Liberecká výšina, po roce 1901
- ➔ Rozhledna Královka se starou turistickou chatou, před rokem 1933
- První objekty na Ještědu, po roce 1885

Další vyhlídková věž nad Libercem povstala na úsvitu 20. století naproti přes údolí, na prahu Jizerských hor. Takzvaná Habsburská výšina, která byla navržena trochu jako chata s rozhlednou a trochu jako středověký hrad, se po první světové válce přejmenovala na Liebiegovu a po druhé na Libereckou výšinu. A jedna liberecká rarita – oba horské objekty nad Libercem, Ještěd a Výšinu, spojuje trasa liberecké tramvaje, i když od konečných si člověk musí ještě „trochu“ vyšlápnout.

Jablonec má přímo na dosah čtyři chaty s rozhlednou – prosečskou rozhlednu, vrkoslavický Petřín, Bramberk a Černou studnici. S každým následujícím kopcem ale přibývají další vyhlídky, někdy s chatou a někdy bez: Císařský kámen, Nisanka, Královka, Slovanka a o kousek dál ještě Tanvaldský špičák, Špička, Štěpánka a Maják Jára Cimrmana. Všechny dohromady se pak označují jako Rozhledny Jablonecka a turisté z horského města tak mají o zábavu postaráno – než je všechny navštíví, přejde celá sezóna. Pokud to ovšem nejsou odvážlivci a neobejdou je během jediného výletu nazvaného stejně, Rozhledny Jablonecka. Sám jsem ho kdysi absolvoval, ale těch 80 kilometrů za jediný den bych nikomu snad ani nepřál! :)

- ➔ Výřez z mapy Jizerských hor s vyznačenými rozhlednami kolem Liberce a Jablonce nad Nisou, po roce 1905

Mapa zaznamenává zajímavou situaci z doby prvních rozhleden kolem Jablonce nad Nisou a Liberce. Je zde vyobrazen na rozhlednu přestavěný větrný mlýn v osadě Vysoký, který je dnes v ruinách, zaniklé dřevěné rozhledny na Ještědu, Prosečském hřebetu, Bramberku, Královce a na Zikmundově a Humboldtově výšině. Na mapě najdeme i kamennou, dodnes stojící rozhlednu na tehdy Habsburské, dnes Liberecké výšině, chatu s rozhlednou na Černé studnici a železnou Slovanku. K vidění je i původní Obří sud na Javorníku, skalní vyhlídky Císařský kámen, Trníště a Dobrá Voda u Jablonce nad Nisou.

Jedna z podstat výstavy „Liberec versus Jablonec“ vychází z hravé a trochu konfrontační otázky: „Které město je lepší? Liberec, nebo Jablonec?“ Tato otázka může být zacílena i na menší cíle: „Která radnice je hezčí?“ „Které výstaviště bylo větší?“ nebo „Kde jsou lepší obchody?“ Můžeme prostě porovnávat cokoli, co máme v Jablonci i v Liberci. My se teď zaměříme na jedno takové téma a zeptáme se: „Která přehrada je lepší?“

Tak jako u jiných jablonecko-libereckých fenoménů, i liberecká přehrada je starší, i když jen o kousek. Když v roce 1897 protekla Jizerskými horami mimořádně velká voda a zničila, na co přišla, rozhodli se lidé v údolích, že to takto dál nejde. Povolali slavného inženýra Otto Intzeho, aby navrhl systém přehrad, které udrží vodu při velkých deštích a ochrání kraj před zkázou. Soubor přehrad byl skutečně vybudován, a aby celý systém mohl fungovat, byly všechny jeho části postaveny rychle po sobě, některé dokonce ve stejnou dobu. V roce 1902 se začalo budovat na Harcovském potoce, tedy v oblasti Liberce, následovala Černá Nisa u Bedřichova, Fojtka vedle Mníšku, Mlýnice u Nové Vsi a končilo se na Mšenském potoce v sousedství Jablonce nad Nisou. Tamější přehrada byla dokončena v roce 1908, celé sourozenectví pěti vodních nádrží vyrostlo zhruba během sedmi let. Rychlá práce, že? Takže ani nepřekvapí, že když byla roku 1906 dokončena přehrada u Liberce, právě se začínalo na Jablonecku.

Liberecká přehrada je menší. Na plochu má necelých 12 hektarů a objímá 687 tisíc metrů krychlových vody. Jablonecká je zhruba třikrát větší, má 40 hektarů a 1 897 000 metrů krychlových vody, přesto obě patří do středních velikostí jizerskohorských přehrad. Pro srovnání, největší Josefův Důl, který vznikl až po druhé světové válce, zadržuje na 138 hektarech 22,5 milionů kubíků, naproti tomu maličká Mlýnice má pouhých 5 hektarů.

Tak, to by byla statistika a teď zpátky do Liberce a Jablonce. Kromě ochrany před povodněmi přivedly zdejší přehrady do kraje turisty

a místním poskytly prostor k odpočinku. Liberecká alias Harcovská přehrada byla v tomto ohledu opět rychlejší – na pohlednicích z meziválečného období vidíme u břehů přehrady rozsáhlý areál pro slunění, odpočinek a gastronomické zážitky.

† Stavba liberecké přehrady, před rokem 1906

† Rekreační u liberecké přehrady, období první republiky

V Jablonci, respektive v tehdy samostatném Mšenu, v oné době stály kolem přehrady spíše továrny a kdesi za dosahem fotoaparátu stará zástavba, po které dnes už není ani památky. Přehradu sice brázdil malý parníček a lidé se tu i rekreovali, za Libercem ale Jablonec zaostával.

Po druhé světové válce se situace úplně obrátila. Z Liberce se začalo za vodou jezdit všude možně, dokonce i do Jablonce, a vodní dílo Starý Harcov je dnes spíše klidnějším zákoutím města. Ne, že by se tu za teplých dní nescházeli lidé – u vody funguje bufet, party sportovců hrají volejbal, zamilovaní sledují západy slunce a vyznavači piva diskutují nad půllitry, ale masový cestovní ruch se tu nekoná. To sousední vodní dílo Mšeno,

alias Jablonecká přehrada, je v sezóně neustále obsypáno lidmi. Horizont lemují z jedné strany sídliště Mšeno, z druhé Jizerské hory, na obzoru se zrcadlí rozhledny, a když svítí sluníčko, jsou kolem vody tisíce rekreantů. Řada Jablonečanů ani nejedí na dovolenou mimo město a volné dny si užívá pár minut od svých domovů. Mšenská přehrada je prý dokonce největší městská vodní plocha v Evropě na východ od Ženevského jezera. Jablonec nad Nisou tak má unikát, který mu každý závidí. A to všechno by nebylo bez inženýra Intzeho a jeho geniálních vizí. Proto jej pod hrází jablonecké a nedaleko liberecké přehrady připomínají stejně vypadající pomníčky.

↓ Výletní loďka na jablonecké, dříve mšenské přehradě, období první republiky, foto SOkA Jablonec nad Nisou, sbírka fotografií

Továrna na divadla, továrna na pošty

Nadpis článku vás možná překvapí. Jak mohou být dvě úplně rozdílné instituce – divadlo a pošta – dávány do společné kategorie? Věřte, že to svůj důvod má. V Jablonci nad Nisou i v Liberci totiž máme divadla, které projektovala jedna a táž architektonická kancelář. A v obou městech máme i pošty, které také navrhovala jedna firma. A navíc divadlo i pošta stojí v obou městech hned u sebe.

Divadlo v Liberci bylo otevřeno roku 1883, v Jablonci zhruba o čtvrt století později, léta Páně 1907. Obě budovy navrhla vídeňská projekční kancelář Fellner & Helmer. Ta byla nesmírně oblíbená po celé Evropě a za dobu svého působení realizovala na pět desítek divadel. U nás mimo Liberce a Jablonce také v Brně (dnes Národní divadlo), Praze (Státní opera), Karlových Varech či v Mladé Boleslavi. Všude si ji vybírali, protože měla dobře promyšlené bezpečnostní prvky. Když totiž v osmdesátých letech 19. století vyhořelo divadlo Ringtheater ve Vídni a v chaosu tam zemřely čtyři stovky lidí, žádaly se do budov lepší bezpečnostní prvky, a právě architekti Fellner a Helmer dokázali na tyto požadavky dobře zareagovat.

Divadla v Liberci a Jablonci nad Nisou jsou si vizuálně podobná, i když to liberecké je laděno do neorenesančního slohu a jablonecké je secesní. Liberecké se také lépe zachovalo v původní podobě. Jablonecké bylo za socialismu renovováno a přišlo o řadu původních elegantních prvků, ty mu však byly při další rekonstrukci před koncem tisíciletí navraceny – například i překrásné kandelábry pouličních lamp před hlavním vchodem. Ztraceni zůstali pouze vozatajové ze střechy, kteří záhadně zmizeli, a divadlo od té doby zdobí „pouze“ páry lvů zapřažených do dvoukolových vozů. A našli bychom ještě jeden rozdíl – liberecké divadlo si za celou svou existenci udrželo vlastní umělecký soubor, zatímco v Jablonci se po druhé světové válce ve vlastní režii hrát přestalo. Do divadla tak „pouze“ přijíždějí hosté, zato se však jedná o největší hvězdy českého kulturního nebe.

Teď se přesuňme k poštám. Jak už jsme si řekli, obě stojí v těsné blízkosti divadel a obě také navrhla jedna firma. Tentokrát se jednalo o architektonickou kancelář Friedrich Setz z Vídně. I tato firma se specializovala na jeden typ budov – na pošty, a tak má „Setzovu“ poštu celá řada českých měst: Plzeň, Písek, Litoměřice, Karlovy Vary, Olomouc, Opava... a Jablonec s Libercem. Naše pošty vznikly krátce po sobě, typově jsou sice trochu jiné, ale obě fungují dodnes, což po nedávné poštovní reformě o spoustě jiných pošt v Čechách, na Moravě a ve Slezsku již neplatí.

No a máme k našim dvěma poštám také nějaké „chuťovky“? To víte, že máme! Například v Liberci je pošta spojena s nejslavnějším gastronomickým zařízením ve městě. Když ještě pošta bývala u libereckého zámku, vznikla vedle ní restaurace,

↑ Divadlo a pošta v Liberci, po roce 1893

aby lidé čekající na příjezd poštovního kočáru měli kde trávit čas. Když se pak pošta přemístila k divadlu, zareagoval i hostinský a v budově vedle divadla si otevřel slavnou a legendární kavárnu Pošta. V Jablonci je to ještě zajímavější – pošta dříve bývala ve staré radnici a ještě předtím mělo město jen sběrnou dopisů. V době, kdy už tu

probíhal čilý obchod, prodávalo se bižuterní zboží a město bylo známé v celém světě, bývaly dopisy ve sběrně nakládány a odváženy do Hodkovic nad Mohelkou, kde teprve procházely skutečným poštovním úřadem. A v Jablonci dokonce jezdila poštovní tramvaj, která vozila zásilky na vlak do Rychnova.

↓ Jablonecké divadlo v původní podobě i s vozataji na střeše, po roce 1907, foto SOKA Jablonec nad Nisou, sbírka fotografií

Otázka, které město leží výš, zda Jablonec nad Nisou, nebo Liberec, se může zdát zbytečná. Každý přece ví, že výše leží Jablonec. Když se jede autem z Jablonce přes Rýnovice a Kunratice do Liberce, sjíždí se z kopce. Řeka Nisa teče z Jablonce do Liberce, a řeka přece umí téct jedině z kopce. Když v Liberci začíná jaro, v Jablonci ještě drží vládu zima a chlad. A když v Liberci trochu namrzne, v Jablonci už bývá hotové kluziště.

Jablonec nad Nisou skutečně leží zhruba o sto padesát metrů výš, alespoň to říkají oficiální údaje – nadmořskou výšku má 518 metrů, zatímco Liberec 359, měřeno ve středu města. Kdybychom jako středobod brali nádraží, dostali bychom podobné hodnoty – liberecké se nachází v 375 metrech nad mořem, zatímco jablonecké v pěti stech. A zrovna tak před vchodem do radnic – v Jablonci bychom naměřili 511, zatímco v Liberci 375 metrů.

Jenže! Dá se vůbec v Jablonci a v Liberci určit nadmořská výška? Ve městech, v nichž každá ulice vede nahoru a kde snad ani sto metrů neleží

v rovině? V nichž dokonce i pěší zóny vedou do kopce a kde náměstí neleží vedle sebe, nýbrž nad sebou? Liberec je položený v tak „divokém“ terénu, že má centrum rozdělené na dvě části – horní a dolní. „Nahoře“ se při Benešově náměstí chodí na úřady a sedí u kávy, „dole“ kolem Soukenného náměstí se nakupuje a čeká na městskou dopravu. Jablonec je ještě markantnější případ – ten ani nemůže mít horní a dolní centrum, protože by nebylo kde vytyčit pomyslnou hranici. Má prostě celé centrum v jednom táhlém kopci. Jak tedy vyřešit otázku, které město je výš? Zkusme to podle hraničních bodů – kde má každé město nejvyšší a nejnižší bod na svém katastru. A v téhle škále vyhrává Liberec. Dokonce na celé čáře!

Celé území Jablonce se nalézá ve výškovém rozmezí mezi cca 380 a 756 metry, nejnižší bod má tedy nadmořskou výšku téměř stejnou jako liberecké nádraží a radnice. Když spočítáme rozdíl mezi nejvyšším a nejnižším bodem, dostaneme zhruba 400 výškových metrů. To sice není málo, vešla by se do něj jedna Eiffelovka, jedna televizní věž v Berlíně a celé město pod ní, ale proti Liberci je Jablonec na výšku jen chudý příbuzný!

Liberec má totiž sklepení v Machníně v nadmořské výšce 325 metrů, kde z katastru vytéká Nisa směrem na Chrastavu, zatímco půdu na vrcholu Ještědu v 1 012 metrech. A to je rozdíl téměř 700 metrů! Do takového rozsahu by se vešlo více než deset evropských zemí a Belgie, která má na svém území slavné pohoří Ardeny, by Liberec trumfla jen o sedm metrů. Placaté Dánsko by

↑ Sportovci na zimním na Ještědu, před rokem 1963

↑ Panoramatický snímek Liberce a Ještědského hřbetu, kolem roku 1900

se do našeho města vešlo dokonce čtyřikrát nad sebe, samozřejmě pokud nepočítáme přidružené Grónsko. Takže bychom mohli být lákadlem pro „cestovatele, kteří neradi cestují“ – nemusejí jezdit čtyřikrát do Dánska, stačí jednou vylézt na Ještěd.

Je ale Liberec s tímto ohromujícím rozdílem českým rekordmanem? Úplně ne – Pec pod Sněžkou má na katastru nejvyšší českou horu Sněžku a dolů k řece Úpě má katastr na výšku kilometr. Výškový rozdíl Špindlerova Mlýna čítá zhruba 900 metrů, Malé Morávky, na jejímž katastru leží Praděd, také a Lázně Libverda mají s vrcholem Smrku přes 700 metrů výškového rozdílu. Jenže to jsou horská střediska, místa, kam lidé jezdí především za odpočinkem, sportem a turistikou, nikoli

bydlet. Zatímco Liberec slouží právě především k bydlení a se svými 108 tisíci obyvateli přesahuje hranici velkoměsta. Drží tak rekord nejen v České republice, ale je unikátem i v celé střední Evropě. V Polsku žádné město nad sto tisíc obyvatel s takovým výškovým rozdílem není, na Slovensku jej téměř dotahují jen Košice. V Rakousku jde více do výšky pouze Salcburk a Innsbruck, v Německu a překvapivě ani ve Švýcarsku takové město nenajdeme. No, a protože zmiňované Košice mají nejvyšší bod na katastru položený až v horách, daleké kilometry za posledními domy města, můžeme Liberec spolu se Salcburkem a Innsbruckem považovat za největší horské město ve střední Evropě!

→ Socha průmyslu a obchodu při Palackého ulici v Jablonci nad Nisou, 70. léta 20. století

SOCHA
PRŮMYSLU
A OBCHODU
1870

MUZA

Výzva pro veřejnost

Nakupovali jste na LVT?

Na připravovanou výstavu o fenoménu LVT hledáme
oblečení a předměty zakoupené v letech 1960–1980.

Věnovat nám můžete propagační materiály, fotografie, amatérské filmy nebo
upomínkové předměty, které můžete zanechat na recepci muzea.

V případě, že jste ochotni nám předmět na výstavu
zapůjčit, pošlete jeho fotografii na e-mail.

Kontaktní e-mail: tereza.knoflickova@muzeumlb.cz

Severočeské muzeum v Liberci

www.muza.eu